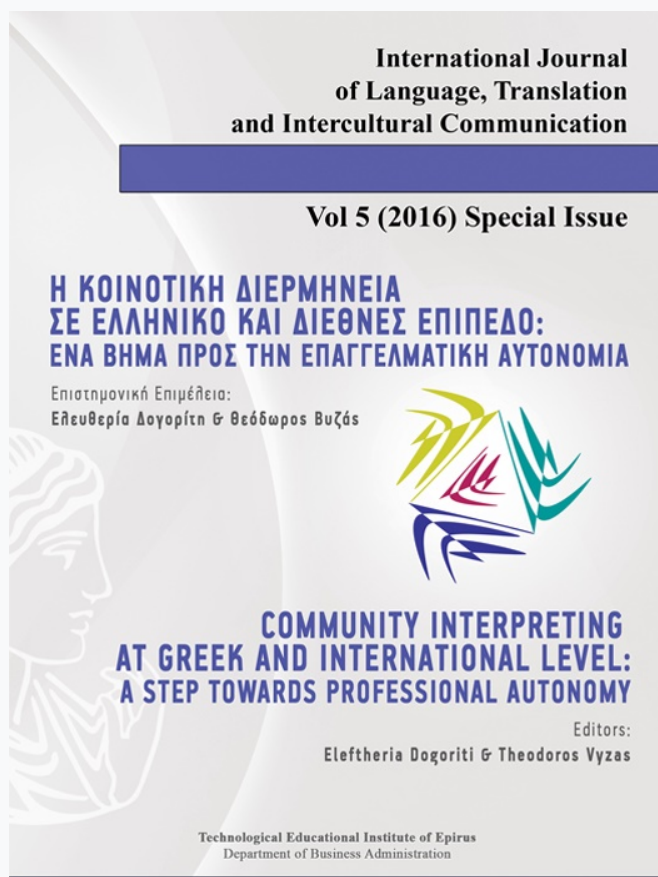

International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication

Vol 5 (2016)

Community Interpreting at Greek and International Level: A Step Towards Professional Autonomy

Για τη γλωσσική διαμεσολάβηση στη διαδικασία αίτησης ασύλου η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων της Γερμανίας ψάχνει...

Anna Chita

doi: [10.12681/ijltic.10663](https://doi.org/10.12681/ijltic.10663)

Copyright © 2016, Anna Chita

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Chita, A. (2016). Για τη γλωσσική διαμεσολάβηση στη διαδικασία αίτησης ασύλου η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων της Γερμανίας ψάχνει.... *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication*, 5, 150–157. <https://doi.org/10.12681/ijltic.10663>

Για τη γλωσσική διαμεσολάβηση στη διαδικασία αίτησης ασύλου η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων της Γερμανίας ψάχνει...

Άννα Χήτα
ΤΕΙ Ηπείρου
chita@teiep.gr

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την πρόσφατη προκήρυξη της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Προσφύγων της Γερμανίας για την απασχόληση κοινοτικών διερμηνέων στο δύσκολο έργο της διαδικασίας αίτησης ασύλου. Επιπλέον περιγράφεται η ανομοιογένεια στην εκπαίδευση κοινοτικών διερμηνέων στη Γερμανία. Ενόψει της προσφυγικής κρίσης η ζήτηση ατόμων με τέτοιον είδους κατάρτιση ή και δεξιότητες αυξάνεται διαρκώς. Παρόλα αυτά δεν διακρίνεται από καμία πλευρά η προσπάθεια για καταλληλότερη εκπαίδευση αυτών. Αντιθέτως, η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων απευθύνεται και σε άτομα, τα οποία ενδεχομένως δεν έχουν καμία επαγγελματική κατάρτιση ή/και εμπειρία σε αυτόν τον τομέα, μιας και η ίδια η προκήρυξη δεν τα αποκλείει. Πώς μπορεί, όμως, σε μία τόσο σημαντική διαδικασία, όπως η ακρόαση για τη χορήγηση ασύλου, να μην λαμβάνεται σοβαρά υπόψη ποιος θα επιλεγεί και με ποια κριτήρια, ώστε να λειτουργήσει ως ο σωστός αγωγός της γλώσσας;

Λέξεις-κλειδιά: αίτηση ασύλου, προκήρυξη, κοινοτικός διερμηνέας, κριτήρια επιλογής, υπουργείο μετανάστευσης Γερμανίας

1. Εισαγωγή

Η Ευρώπη χαρακτηρίζεται από κάποιους ως λευκό οχύρωμα (βλ. Ruffin, 1993· Chesnais, 1992) και ως ήπειρος σε κατάσταση κατάληψης (βλ. Coleman, 1994). Η κινητικότητα, είτε ως ελεύθερη επιλογή είτε ως επιτακτική ανάγκη για ένα καλύτερο αύριο, είναι χαρακτηριστικό των ανοιχτών κοινωνιών. Η Γερμανία αποτελούσε χώρα υποδοχής όχι μόνον για τους *Gastarbeiter*¹, αλλά και για πρόσφυγες και μετανάστες², παρόλο που για πολύ καιρό κυριαρχούσε η νοοτροπία ότι δεν είναι μεταναστευτική χώρα (Frühau et al., 2000: 217). Δεκαετίες μετά, το φαινόμενο της κινητικότητας είναι πιο επίκαιρο από ποτέ, με αποκορύφωμα την προσφυγική κρίση στην Ευρώπη, η οποία έχει καταστήσει επιτακτική την ανάγκη διευκόλυνσης της επικοινωνίας στον τομέα υποδοχής, ένταξης και αίτησης ασύλου. Για τη διεκπεραίωση της διαδικασίας αυτής καλούνται οι (κοινοτικοί) διερμηνείς.

Γενικά, οι διερμηνείς είναι ειδικοί στην προφορική επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών γλωσσών και πολιτισμών και αποτελούν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ αλλόγλωσσων συνομιλούντων, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους διερμηνείας από μια γλώσσα σε μian άλλη. Τη δεκαετία του '80 εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο όρος Κοινοτικός Διερμηνέας (Community Interpreter) (Slapp, 2004: 11). Ο κοινοτικός διερμηνέας καλείται να

¹ Η έκφραση *Gastarbeiter* δε σημαίνει τίποτε άλλο από τον φιλοξενούμενο εργάτη. Αυτός ο όρος στιγματίστηκε την περίοδο προσηλυτισμού αλλοδαπών εργατικών χεριών από τη νότια Ευρώπη από τις αρχές του 1960. Η σημασία του όρου δηλώνει καθαρά τον σκοπό της χώρας υποδοχής, ότι η διαμονή των αλλοδαπών θα ήταν περιορισμένη.

² Στην Ε.Ε. οι πολίτες των κρατών-μελών μπορούν σήμερα να κινηθούν και να εγκατασταθούν ελεύθερα.

διεκπεραιώσει το γλωσσικό χάσμα μεταξύ προσφύγων, μεταναστών και τοπικών αρχών και υπηρεσιών (Kalina, 2000: 2). Μια πιο περιεκτική ερμηνεία δίνει ο Röchhacker, ο οποίος τονίζει ότι ο κοινοτικός διερμηνέας υπηρετεί τη διαμεσολαβηθείσα επικοινωνία που λαμβάνει χώρα σε κάθε μορφή ιδρύματος και σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής (Röchhacker, 1997: 52). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί εξ αρχής ότι οι ορισμοί για τον κοινοτικό διερμηνέα ποικίλουν και ανά τον κόσμο χρησιμοποιούνται διαφορετικοί όροι³. Οι Knapp & Knapp-Potthoff (1985: 450) πραγματεύονται το πρόβλημα μεταξύ επαγγελματικής και μη επαγγελματικής διερμηνείας. Σύμφωνα με αυτούς, η διαφορά μεταξύ διερμηνείας και κοινοτικής διερμηνείας έγκειται στο ότι η πρώτη μπορεί να λαμβάνει χώρα κατά πρόσωπο, ενώ η δεύτερη αποκλειστικά κατά πρόσωπο. Ο διερμηνέας, σε αντίθεση με τον κοινοτικό διερμηνέα, βρίσκεται στο παρασκήνιο και δεν είναι ενεργός ομιλητής, ενώ η διαμεσολάβηση δεν θεωρείται επαγγελματική δραστηριότητα, αλλά μη επαγγελματική καθημερινή πρακτική (Knapp & Knapp-Potthoff, 1985: 451). Οι Knapp & Knapp-Potthoff ορίζουν τον κοινοτικό διερμηνέα ως διαμεσολαβητή, η δραστηριότητα του οποίου δεν είναι μόνο κατά λέξη διερμηνεία, αλλά εμπεριέχει και τον συνδυασμό πολλών δεξιοτήτων, τις οποίες απαιτεί η επικοινωνιακή κατάσταση. Οι ίδιοι τονίζουν ότι η δραστηριότητα του διαμεσολαβητή στοχεύει από τη μία στο να βελτιώσει ή να καταστήσει δυνατή την επικοινωνία μεταξύ ομιλητών διαφορετικών πολιτισμών, εξασφαλίζοντας την κατανόηση και εξαλείφοντας παρανοήσεις, και από την άλλη η δραστηριότητα ενός διαμεσολαβητή μπορεί να περιπλέξει την πορεία της συνομιλίας και ο ίδιος να παραγάγει παρανοήσεις (Knapp & Knapp-Potthoff, 1985: 452). Η νομική βάση που διέπει την ύπαρξη κοινοτικών διερμηνέων είναι ο Γενικός Νόμος περί Ίσης Μεταχείρισης⁴. Στη Γερμανία δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου κανονισμοί για την κλήση κοινοτικών διερμηνέων. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η αμοιβή των κοινοτικών διερμηνέων με αποτέλεσμα το επάγγελμα αυτό να ασκείται περιστασιακά ή ως δεύτερη απασχόληση (Slapp, 2004: 16). Ίσως για αυτό να υπάρχει ανεπαρκής προσφορά (Diakonie Wuppertal, 2010: 86) και ταυτόχρονα έλλειψη εκπαιδευμένων κοινοτικών διερμηνέων (Parmakerli, 2009: 162).

2. «Ψάχνουμε Διερμηνείς»⁵

Η προαναφερόμενη έλλειψη εκπαιδευμένων (κοινοτικών) διερμηνέων οδήγησε από τον Δεκέμβριο του 2015 την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων να δημοσιεύσει ηλεκτρονικά και έντυπα σε ολόκληρη τη Γερμανία την αναζήτηση διερμηνέων, που είναι απαραίτητοι για την διεκπεραίωση της διαδικασίας αίτησης ασύλου.

Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων εξειδικεύεται στη μετανάστευση και την ένταξη αλλοδαπών γενικά στη Γερμανία. Είναι αρμόδια για τη διεξαγωγή των διαδικασιών χορήγησης ασύλου, την προστασία των προσφύγων και κινητήριος δύναμη για την προώθηση της ένταξής τους σε ολόκληρη την ομοσπονδία. Στο εύρος των καθηκόντων της περιλαμβάνεται και η έρευνα περί μετανάστευσης, μια νομική πάγια εντολή διερεύνησης για την συλλογή πληροφοριών σχετικά με τον έλεγχο της

³ Ενδεικτικά στη Γερμανία έχει καθιερωθεί ο όρος διαμεσολαβητής γλώσσας και ενσωμάτωσης (Sprach- und Integrationsmittler), στην Αυστρία ο όρος κοινοτικός διερμηνέας (Kommunaldolmetscher), στην Ελβετία ο όρος διαπολιτισμικός διερμηνέας (Interpreter). Οι ορισμοί στη βιβλιογραφία ποικίλουν εξίσου, π.χ. διαφοροποιούνται κυρίως οι έννοιες διερμηνέας και κοινοτικός διερμηνέας.

⁴ Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (AGG).

⁵ Ενημερωτικό φυλλάδιο εκδήλωσης ενδιαφέροντος από την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων, <http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Flyer/flyer-dolmetscher.html>

μετανάστευσης. Ενδεικτικά, τα καθήκοντα της Υπηρεσίας είναι η διεξαγωγή διαδικασιών χορήγησης ασύλου, η μετεγκατάσταση και η ανθρώπινη υποδοχή, η προώθηση και ο συντονισμός της ένταξης (γλωσσικής και κοινωνικής), η υλοποίηση της διαδικασίας πολιτογράφησης, η επιστημονική συνοδευτική έρευνα σε θέματα μετανάστευσης και ένταξης, η τήρηση μητρώου αλλοδαπών, τα διεθνή καθήκοντα και η προώθηση της οικειοθελούς επιστροφής. Με την υποδοχή άνω του 1.000.000 προσφύγων⁶ αιτούντων άσυλο το 2015, κύριο καθήκον της Υπηρεσίας είναι ο έλεγχος των αιτήσεων αυτών. Οι συνεργάτες της Υπηρεσίας πρέπει να αξιολογούν αν εκκρεμούν ποινικές διώξεις στην πατρίδα του εκάστοτε πρόσφυγα, οι οποίες απειλούν τη ζωή ή την ελευθερία του. Η προσωπική ακρόαση αποτελεί τον πυρήνα της διαδικασίας, όπου ο αιτών άσυλο περιγράφει τον διωγμό του. Αυτή αποτελεί τη βάση για την απόφαση χορήγησης ασύλου, ενώ η κάθε περίπτωση εξετάζεται χωριστά. Πριν από την ακρόαση, σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις διερμηνείας, δεν παρέχεται καμία πληροφορία σχετικά με την ακρόαση, πέραν της γλώσσας του αιτούντος άσυλο και του ονόματος του αποφασίζοντος. Στην ακρόαση συμμετέχει ο αιτών άσυλο, εκείνος που θα λάβει την απόφαση χορήγησης ασύλου και ο διαμεσολαβητής⁷. Για άτομα που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας διατίθενται, επίσης, ειδικοί απεσταλμένοι που λαμβάνουν την απόφαση. Ενδέχεται να συμμετέχει και κάποιος δικηγόρος ή εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες. Οι ανήλικοι συνοδεύονται από τον κηδεμόνα ή τον υπεύθυνο για αυτούς. Χαρακτηριστικά περιεχόμενα της ακρόασης είναι τα εξής: Βιογραφικό, περιβάλλον, περιστάσεις δίωξης, διαδρομή, ιστορικό δίωξης και πληροφορίες για το τί φοβάται ο αιτών κατά την επιστροφή. Ορισμένες φορές, σε περιπτώσεις βαρυσήμαντων περιστατικών δίωξης θα πρέπει να διερμηνεύεται το περιεχόμενο, όπου απαιτείται όχι μόνο η ευαισθησία του αποφασίζοντος, αλλά και η ενσυναίσθηση του διερμηνέα κατά την διατύπωση των ερωτημάτων. Μεταξύ αποφασίζοντος και αιτούντος δεν υπάρχει μόνο διαφορετική γλώσσα, αλλά και διαφορετική αφετηρία, κόσμοι, εμπειρίες, γνώσεις και εκπαίδευση. Για την αποτελεσματική επικοινωνία είναι απαραίτητες οι εξειδικευμένες και κοινωνικές ικανότητες του διερμηνέα. Για την Υπηρεσία ο διερμηνέας είναι ο γλωσσικός δίαυλος μεταξύ των συνομιλούντων, ο οποίος βοηθάει να κατανοήσουν ο ένας τον άλλον. Από την ακριβή και ουδέτερη προφορική μετάφραση του περιεχομένου της συζήτησης εξαρτάται η πορεία της διαδικασίας και το αν ο αιτών θα λάβει τελικά άσυλο. Ο διερμηνέας αναλαμβάνει μια μεγάλη ευθύνη και αναμένεται από την υπηρεσία να τη χειριστεί σύμφωνα με τα γενικά, επαγγελματικά και δεοντολογικά πρότυπα (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V. 2010: 7) και τα πρότυπα διερμηνευτικών τεχνικών, όπως είναι η εξεμύθεια, η ουδετερότητα, η συνέπεια, οι κοινωνικές δεξιότητες, οι τρόποι καλής συμπεριφοράς και η καλή γνώση της γλώσσας-πηγής και γλώσσας-στόχου. Στην προκήρυξη η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων θέτει ως κριτήριο επιλογής των υποψηφίων διερμηνέων το αίσθημα ασφάλειας ως προς τη χρήση της γλώσσας προφορικά και (επιθυμητά, αλλά όχι απαραίτητα υποχρεωτικά) γραπτώς, τις γλωσσικές γνώσεις νομικών/ιατρικών όρων (επιθυμητά, αλλά όχι απαραίτητα υποχρεωτικά), τη συναίνεση σε νομικά απαραίτητους ελέγχους ασφαλείας, τη δυνατότητα μετακίνησης στα διάφορα παραρτήματα της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας και την κοινή αντίληψη περί εξεμύθειας, ουδετερότητας, συνέπειας, κοινωνικών δεξιοτήτων και τρόπων καλής συμπεριφοράς. Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων απαιτεί ως εργοδότης δραστηριότητα ελεύθερου επαγγελματία, δυνατότητα μετακίνησης σε ολόκληρη

⁶ <http://www.fluechtlingskrise.info/fluechtlinge/>

⁷ Ενώ η προκήρυξη αναφέρει στον τίτλο της ότι αναζητούνται διερμηνείς, στο τρέχον κείμενο αναφέρονται ως διαμεσολαβητές, αλλά ουσιαστικά περιγράφεται ο ρόλος του κοινοτικού διερμηνέα.

την Ομοσπονδία, ενώ η τοποθέτηση σε συγκεκριμένη περιοχή γίνεται κατόπιν συζήτησης. Η Υπηρεσία αναλαμβάνει τα έξοδα μετακίνησης του διερμηνέα, παρέχει ευέλικτο ωράριο και εξατομικευμένο ωρομίσθιο και χορηγεί γραπτή βεβαίωση δραστηριότητας. Η πρώτη προκήρυξη που δημοσιεύθηκε στις 09/12/2015 ανανεώθηκε την 01/06/2016, συμπληρώνοντας ως κριτήρια αποκλεισμού τη συγγένεια, την εμπλοκή με την Υπηρεσία ως πρόσφυγας και κάθε διαδικασία πώχευσης. Συμπληρωματικά αναφέρονται αναλυτικότερα τα προς υποβολή δικαιολογητικά, όπως βιογραφικό σημείωμα, φωτοτυπία διαβατηρίου ή ταυτότητας και άδειας ή τίτλου διαμονής, καθώς και ενδεχόμενα αποδεικτικά κατάρτισης.

3. Η κοινοτική διερμηνεία στη Γερμανία

Από την παραπάνω προκήρυξη της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Προσφύγων διαφαίνεται ότι δεν υπάρχουν σαφώς καθορισμένα και διαφανή κριτήρια για την επιλογή κοινοτικών διερμηνέων. Παρά την ανανέωση και βελτίωση την 01/06/2016 και πάλι δεν ορίζεται κάποιο κατώτατο απαιτούμενο επίπεδο εκπαίδευσης ή κατάρτισης ούτε καν κατώτατο γλωσσικό επίπεδο βάσει του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑΓ)⁸. Παρόλο που η ζήτηση κοινοτικών διερμηνέων αυξάνεται συνεχώς, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιο ιδιαίτερο κριτήριο από πλευράς της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Προσφύγων σχετικά με την εγκυρότητα και την ποιότητα της απαιτούμενης παροχής. Σε ό,τι αφορά τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά ακαδημαϊκά προγράμματα στη Γερμανία, συνήθως δίνεται μόνο μια γενική εικόνα για τον τομέα της κοινοτικής διερμηνείας και αυτό αποκλειστικά στην επίσημη γλώσσα (Daneshmayeh, 2008: 331 κ.α.). Είναι δεδομένο ότι αυτές οι πρακτικές είναι στη χειρότερη περίπτωση μη ικανοποιητικές ή ελλείψεις και στην καλύτερη περιορισμένες και εκτός ακαδημαϊκού πλαισίου. Ένα περαιτέρω πρόβλημα είναι η ανομοιογένεια των δυνατοτήτων εκπαίδευσης και μετεκπαίδευσης (Hale, 2007: 167 κ.α.).

3.1 Μορφές εκπαίδευσης κοινοτικών διερμηνέων στη Γερμανία

Η εκπαίδευση των κοινοτικών διερμηνέων στη Γερμανία (SprInt⁹¹⁰), την οποία προσφέρει από το 2002 το εκκλησιαστικό ίδρυμα Diakonie Wuppertal, στοχεύει κυρίως στη μεταφορά κοινωνικο-πολιτισμικού και δομικού και γνωστικού υποβάθρου. Η κατάρτιση αυτή διάρκειας 18 μηνών θεωρείται δευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης και ολοκληρώνεται με τελικές εξετάσεις. Η βασική διδακτική μέθοδος που ακολουθείται είναι η «προσομοίωση σεναρίων διερμηνείας» και οι εκπαιδευόμενοι διδάσκονται, μεταξύ άλλων, την κοινωνιολογία της μετανάστευσης. Στο επίκεντρο βρίσκονται οι επαγγελματικές, κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες με σκοπό να τους καταστήσουν ικανούς να ανταπεξέλθουν στις επαγγελματικές απαιτήσεις. Η Ομοσπονδιακή Ομάδα Εργασίας (BAG¹¹) στοχεύει στην εξασφάλιση της ποιότητας και της διαφάνειας¹² της πιστοποίησης SprInt, η οποία

⁸ http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp

⁹ Διαμεσολαβητής γλώσσας και ενσωμάτωσης, <http://www.sprachundintegrationsmittler.org/index.php/sprach-und-integrationsmittler>

¹⁰ Από το 2009 το Γερμανικό Υπουργείο Εργασίας και Πρόνοιας ίδρυσε την ομάδα εργασίας Bundesarbeitsgruppe «Berufsbildentwicklung Sprach- und Integrationsmittler/in (BAG)» με στόχο την επαγγελματικοποίηση των SprInt (Diakonie Wuppertal, 2010: 7). Πρόκειται για ένα σύγχρονο πρωτοποριακό επαγγελματικό προφίλ που συμπληρώνεται από την ικανότητα της διαμεσολάβησης σε κοινωνικο-πολιτισμικούς τομείς και την ευρεία εξειδικευμένη γνώση.

¹¹ Bundesarbeitsgruppe Berufsbildentwicklung Sprach- und Integrationsmittler/in

¹² <http://www.sprachundintegrationsmittler.org/index.php/sprach-und-integrationsmittler/berufsanerkennung>

αναγνωρίζεται ως απολυτήριος τίτλος επιπέδου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στον τομέα της κοινοτικής διερμηνείας στη Γερμανία και απευθύνεται σε άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Είναι άξιον απορίας γιατί δεν υπάρχουν ακαδημαϊκοί κύκλοι σπουδών, όπου οι φοιτητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο να μπορούν να εξελίσσουν τις μητρικές τους γλώσσες εξειδικευμένα. Το χειμερινό εξάμηνο 2008-2009 ξεκίνησε ο μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών «Γλώσσα, Πολιτισμός, Μετάφραση» στο Πανεπιστήμιο Johannes-Gutenberg του Mainz/Germersheim¹³, όπου δίνεται έμφαση στους ήδη υπάρχοντες πόρους μιας γλώσσας μειονότητας για να εξελιχθεί περαιτέρω. Παρόμοιοι κύκλοι σπουδών απευθύνονται κατά κανόνα σε μονόγλωσσους φοιτητές. Ο Τομέας Επιστημονικής Μετεκπαίδευσης¹⁴ του Πανεπιστημίου Αμβούργου έχει ως αντικείμενο τη διερμηνεία και τη μετάφραση συνδυασμένη με την εργασία σε δημόσιες υπηρεσίες και δικαστήρια. Προσελκύει κυρίως αλλοδαπούς, απόφοιτους πανεπιστημίων της Γερμανίας ή του εξωτερικού με γνώση ξένων γλωσσών¹⁵. Για την κάλυψη των αναγκών κοινοτικής διερμηνείας έχουν συσταθεί επίσης διάφοροι ιδιωτικοί φορείς, όπως π.χ. το Ethno-Medizinisches Zentrum e.V. (EMZ) στο Ανόβερο με το πρόγραμμα «Από και για αλλοδαπούς» [Mit Migranten für Migranten (MiMi)]¹⁶, το οποίο μπορεί να λειτουργήσει μόνο συμπληρωματικά στην επαγγελματική κοινοτική διερμηνεία (Barkowski, 2005: 87 κ.α.). Όσον αφορά στην ακαδημαϊκή εκπαίδευση, οι περισσότεροι κύκλοι σπουδών εστιάζουν στη διερμηνεία συνεδρίων και αναφέρονται μόνον περιστασιακά στην κοινοτική διερμηνεία. Κατ' εξαίρεση ο προπτυχιακός κύκλος σπουδών "Εξειδικευμένη Διερμηνεία για Υπηρεσίες και Δικαστήρια"¹⁷ του Πανεπιστημίου Magdeburg-Stendal (Kurka, 2009: 38) καλύπτει ένα μέρος της κοινοτικής διερμηνείας. Στη Γερμανική Ένωση Διερμηνέων και Μεταφραστών (BDÜ) οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να παρακολουθήσουν σεμινάρια κοινοτικής διερμηνείας¹⁸. Το Ινστιτούτο Μετάφρασης και Πολύγλωσσης Επικοινωνίας (ITMK) του ΤΕΙ Κολωνίας προσφέρει το προπτυχιακό «Πολύγλωσση Επικοινωνία» και το μεταπτυχιακό «Διερμηνεία Συνεδρίων», όπου η κοινοτική διερμηνεία προσφέρεται ως μάθημα επιλογής¹⁹. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το πρόγραμμα σπουδών του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας και Μετάφρασης (IALT) του Πανεπιστημίου Λειψίας δεν περιλαμβάνει την κοινοτική διερμηνεία στο πρόγραμμα σπουδών²⁰.

3.2 Το ιδανικό προφίλ ενός κοινοτικού διερμηνέα

Σύμφωνα με τη Roberts (1997: 18) οι υποψήφιοι κάθε εκπαιδευτικού ή μετεκπαιδευτικού προγράμματος κοινοτικής διερμηνείας θα πρέπει να επιλέγονται με σαφώς καθορισμένα κριτήρια, όπως η καλή γνώση των δύο γλωσσών εργασίας και των πολιτισμών και οι ευρείες εγκυκλοπαιδικές γνώσεις (Hale, 2007: 175). Ο Slapp τονίζει ότι θα έπρεπε να εκπαιδεύονται μετανάστες ως κοινοτικοί διερμηνείς και σημαντικές ικανότητες για αυτόν είναι βασικές γνώσεις σε εξειδικευμένους τομείς, αντοχή, ικανότητα συγκέντρωσης, ευελιξία, συναισθηματική σταθερότητα, ευαισθητοποίηση, ικανότητα και θέληση να αποκτήσει κανείς

¹³ <http://www.studium.uni-mainz.de/bachelor-sprache-kultur-translation/#Gegenstand>

¹⁴ Arbeitsstelle wissenschaftlicher Weiterbildung (AWW)

¹⁵ <https://www.aww.uni-hamburg.de/weiterbildung/sprache-kunst-kultur/dolmetschen.html>

¹⁶ http://www.ethno-medizinisches-zentrum.de/index.php?option=com_content&view=article&id=28

¹⁷ Bachelor „Fachdolmetschen für Behörden und Gerichte“, Hochschule Magdeburg-Stendal

¹⁸ π.χ. Διερμηνεία σε περιβάλλοντα με θέματα που αφορούν αλλοδαπούς και άσυλο

¹⁹ βλ. Fächer und Leistungsnachweise, Master "Konferenzdolmetschen. SDI." 2010:4.

²⁰ http://db.uni-leipzig.de/bekanntmachung/dokudownload.php?dok_id=4241

τόσο δεξιότητες επικοινωνίας και διερμηνείας όσο και ηθικές αρχές (Slapp, 2004: 81 κ.α.), ενώ η Roberts εδώ αναφέρει ότι ο κοινοτικός διερμηνέας θα πρέπει να εκπαιδεύεται και να μετεκπαιδεύεται αποκλειστικά σε τριτοβάθμια ιδρύματα με συγκεκριμένα κριτήρια εισαγωγής (Roberts, 1997: 22 κ.α.). Ο Slapp (2004: 83) επισημαίνει επίσης, ότι εφόσον στην κοινοτική διερμηνεία απαιτούνται κυρίως προφορικές γλωσσικές ικανότητες, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να υπάρχει τόσο προφορική όσο και γραπτή εξέταση εισαγωγής, λόγω του ότι ο κοινοτικός διερμηνέας καλείται να μεταφράζει και να συμπληρώνει έντυπα. Η Hale (2007: 175) τέλος υποστηρίζει τη μετεκπαίδευση επαγγελματιών στον εκάστοτε τομέα με προϋπόθεση την καλή γνώση της μητρικής και της ξένης γλώσσας.

Στο σημείο αυτό μπορούν να συνοψιστούν τα απαραίτητα βήματα για την ορθή και έγκυρη εκπαίδευση των κοινοτικών διερμηνέων. Είναι αναγκαία η διευκρίνιση ρόλων και καθηκόντων της κοινοτικής διερμηνείας στο πλαίσιο της δημιουργίας ενός επαγγελματικού κώδικα με καθορισμένα προφίλ ρόλων και πρότυπα πρακτικής (βλ. Röchhacker, 2003). Ενώ στη βιβλιογραφία οι απόψεις σχετικά με την κατάρτιση και το προφίλ του κοινοτικού διερμηνέα συγκλίνουν, η προκήρυξη της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας φαίνεται να είναι ασαφής ως προς την εκπλήρωση συγκεκριμένων προϋποθέσεων κατάρτισης από την πλευρά των υποψηφίων διερμηνέων. Πράγματι τα κριτήρια της προκήρυξης όπως εχεμύθεια, ουδετερότητα, κοινωνικές δεξιότητες και ηθική αποτελούν προαπαιτούμενα (βλ. Slapp, 2004: 81 κ.α.). Ωστόσο αυτά είναι περισσότερο στοιχεία της προσωπικότητας του υποψηφίου διερμηνέα και δεν καλύπτουν εξ ολοκλήρου τις απαιτούμενες δεξιότητες. Σε ό,τι αφορά την απαίτηση των γλωσσικών δεξιοτήτων, η προκήρυξη περιορίζεται στην υποκειμενική αίσθηση γλωσσικής ασφάλειας και στην κατά βούληση γνώση νομικών και ιατρικών όρων του αιτούντος, χωρίς να ορίζεται κάποιο κοινώς αποδεκτό επίπεδο γλωσσικής επάρκειας ή αντίστοιχης κατάρτισης. Όπως έχει προαναφερθεί, στην αναθεωρημένη προκήρυξη το αντικειμενικά σημαντικότερο κριτήριο της επαγγελματικής καταλληλότητας αναφέρεται τελευταία, χωρίς να είναι και υποχρεωτική η κατοχή του. Για την ακρίβεια ζητείται η υποβολή αποδεικτικού κατάρτισης μόνον εφόσον υπάρχει. Δημιουργείται, επίσης, η αίσθηση ότι η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων ενδιαφέρεται περισσότερο για τη διεξαγωγή και την εκπλήρωση των καθηκόντων της, παρά για την ποιότητα των διερμηνέων και της διαμεσολάβησης. Είναι σαφές ότι θα πρέπει να καθοριστούν αυστηρά κριτήρια για την εξασφάλιση ποιότητας της κοινοτικής διερμηνείας και της πιστοποίησής της με στόχο την επέκταση και ενοποίηση της σχετικής εκπαίδευσης (βλ. Röchhacker, 2003). Ιδιαίτερα σε χώρες με μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα γενεών, όπως η Γερμανία, θα πρέπει να αξιοποιηθεί η διγλωσσία και η διπολιτισμικότητα του ανθρώπινου δυναμικού για την καθιέρωση και θέσπιση αυτού του νέου επαγγελματικού προφίλ.

Πέραν του ζητήματος αν η κατάρτιση θα πρέπει να λαμβάνει χώρα σε ακαδημαϊκό ή μη ακαδημαϊκό επίπεδο, τίθεται το ερώτημα περί προϋποθέσεων εισαγωγής και απαιτήσεων της κατάρτισης ή της μετεκπαίδευσης, ώστε να είναι προσβάσιμες και για μετανάστες, τα πτυχία και η κατάρτιση των οποίων δεν αναγνωρίζονται ως ισότιμα και ισάξια στην χώρα υποδοχής. Ένα άλλο ερώτημα είναι γιατί η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων δεν θέτει ως προαπαιτούμενο την επαγγελματική εμπειρία. Πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη το αν μετανάστες και ημεδαποί είναι εξίσου κατάλληλοι για την κατάρτιση αυτή, καθώς και ποια μορφή μεταναστευτικών και κοινωνικοπολιτισμικών εμπειριών είναι απαραίτητη για την εξάσκηση του επαγγέλματος.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας αξίζει να γίνει η ακόλουθη αντιπαραβολή ως τροφή για σκέψη και διερεύνηση. Ποιος θα αποτελούσε τον ιδανικό κοινοτικό διερμηνέα για τη διεκπεραίωση της διαδικασίας αίτησης ασύλου, μιας κι η προκήρυξη είναι ασαφής; Οι πιθανοί συνδυασμοί κατάρτισης της ημεδαπής, όπως αναφέρθηκαν και κάποιοι στη Γερμανία, και της αλλοδαπής είναι πολλοί και συχνά όχι ισάξιοι και ισότιμοι μεταξύ τους. Αν υποθέσει κανείς ότι η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων προσλαμβάνει έναν δίγλωσσο και διπολιτισμικό χωρίς ιδιαίτερο ακαδημαϊκό υπόβαθρο, έναν μη δίγλωσσο απόφοιτο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έναν υποψήφιο χωρίς καμία κατάρτιση, απλά με την υπεύθυνη δήλωση ότι κατέχει τις απαιτούμενες γλώσσες, τότε καλείται να εξετάσει ποιος μπορεί να διεκπεραιώσει στο έπακρον το δύσκολο διαμεσολαβητικό έργο και με ποιον τρόπο θα πετύχει το έργο της, ώστε να υπάρχει διαφάνεια και εγκυρότητα στη διαδικασία αίτησης ασύλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Barkowski, M. (2005). *Dolmetschen im medizinischen Bereich und die entsprechenden Anforderungsprofile*. Diplomarbeit. Leipzig: IALT, Kutz/Aussenac
- Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e. V. (2010). (ed.) BDÜ aktuell. *Qualitätssicherung beim Dolmetschen im Gesundheitswesen*. Broschüre. Berlin: Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e. V.
- Chesnaïs, J. C. (1992). Introduction. *People on the move. New Migration flows in Europe*. Straßburg: Europarat, 11-40.
- Coleman, D. (1994). *The world on the move?* International migration in 1992. In UN-ECE, Council of Europe, UNFPA, European Population Conference, Proceedings, Bd. 1. New York - Genf: UN, 281-368.
- Daneshmayeh, M. (2008). Eine kritische Analyse von Ausbildungsprogrammen im Bereich des Community Interpreting. In N. Grbić & S. Pöllabauer, (Hrsg.) *Kommundolmetschen/Community Interpreting. Probleme – Perspektiven – Potenziale*. Berlin: Frank & Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur, 331–366.
- Diakonie Wuppertal Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales (2010). (ed.) *Sprach- und Integrationsmittler/-in als neuer Beruf. Eine qualitative Studie zu Beschäftigungspotenzialen, Angebotsstrukturen und Kundenpräferenzen*. Studie. Wuppertal: Diakonie Wuppertal.
- Frühauf, J. et al. (2000). Gesundheitsversorgung von Migrantinnen in der Gynäkologie: Stellenwert sprachlicher Schwierigkeiten. In M. David, T. Borde & H. Kentenich (eds) *Migration – Frauen – Gesundheit. Perspektiven im europäischen Kontext*. Frankfurt (Main): Mabuse Verlag GmbH.
- Hale, S. B. (2007). *Community Interpreting*. Houndmills, Basingstoke/New York: Palgrave Macmillan.
- Kalina, S. (2000). Community Interpreting als Aufgabe der Dolmetschlehre. In K. Bühlig, L. Durlanik & B. Meyer (Hrsg) *Dolmetschen und Übersetzen in medizinischen Institutionen*. Arbeitsblätter zur Mehrsprachigkeit. Sonderforschungsbereich Mehrsprachigkeit.
- Knapp, K. & Knapp-Pothof, A. (1985). Sprachmittlertätigkeit in der interkulturellen Kommunikation. In Rehbein, J. (Hrsg.) *Interkulturelle Kommunikation* (pp. 450-464).
- Kurka, M. (2009). *Community Interpreting: Einsatz von Jugendlichen mit Migrationshintergrund oder eigens geschulten professionellen Übersetzern und Dolmetschern?* Bachelorarbeit. München: Hochschule für Angewandte Sprachen / Fachhochschule des SDI, Guske/Gross-Dinter.

- Parmakerli, B. (2009). Eine Migrantenpraxis. In Mannheim: *Vom Einzelfall zur Regelversorgung*.
- Pöchhacker, F. (1997). *Kommunikation mit Nichtdeutschsprachigen in Wiener Gesundheits- und Sozialeinrichtungen*. Teil 2. MA 15/ Dezernat für Gesundheitsplanung. Wien: Lischkar.
- Pöchhacker, F. (2003). *Dolmetschen im Asylverfahren: Perspektiven der Professionalisierung*. (Tagung Sprachenrechte und Migration am 8.12.03 in Wien.) = IQ9 (Sprachenrechte).
- Roberts, R. P. (1997). Community Interpreting Today and Tomorrow. In S. E. Carr et al. (eds) *The Critical Link: Interpreters in the Community*. Papers from the First International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings (Geneva Park, Canada, June 1–4, 1995). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 7–26.
- Ruffin, J. (1993). *Das Reich und die neuen Barbaren*. Berlin: Verlag Volk & Welt 40.
- Slapp, A.M. (2004). *Community Interpreting in Deutschland. Gegenwärtige Situation und Perspektiven für die Zukunft*, München: mpress – M. Meidenbauer Verlagsbuchhandlung.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία (τελευταία ανάκτηση 04/06/2016)

- <http://www.fluechtlingskrise.info/fluechtlinge/>
- <http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Flyer/flyer-dolmetscher.html>
- http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp
- <http://www.sprachundintegrationsmittler.org/index.php/sprach-und-integrationsmittler>
- <http://www.sprachundintegrationsmittler.org/index.php/sprach-und-integrationsmittler/berufsanerkennung>
- <http://www.studium.uni-mainz.de/bachelor-sprache-kultur-translation/#Gegenstand>
- <https://www.aww.uni-hamburg.de/weiterbildung/sprache-kunst-kultur/dolmetschen.html>
- http://www.ethno-medizinisches-zentrum.de/index.php?option=com_content&view=article&id=28
- http://db.uni-leipzig.de/bekanntmachung/dokudownload.php?dok_id=4241
- http://www.sprint-transfer.de/cms/index.php/downloads/doc_details/50-sprach-und-integrationsmittler-in-als-neuer-beruf